

Под тим је именом једна путујућа руска трупa приказивала на даскама Европе прераду једног ~~извода~~ извода из једног од романа <sup>арбе</sup> ~~Трилогије~~ Трилогије Д. С. Мережковског. О ~~ти~~ <sup>најбоље</sup> прерадама ~~најбоље~~

јеру је реч казао један француски критичар после приказа Вотрена / Vautrin /, драме ~~која~~ која носи име једног јунака из Балзакова романа Чича Горсио. Трвао је приказ драме и драму тамо амо, између да и не, и најзад лискидирао случај са изјавом: да ~~је~~ Балзак, ипак, не треба прекрaјати и напoво шити. Не охмисмо мога<sup>мо</sup> ~~при~~ <sup>мо</sup> ~~мислити~~ и уопштити мишљење француског критичара без резерве. Кад је реч о руском театру и добрим руским глумцима, аутори романа увек имају нешто да добију. У случају Царевића Алексија имали бисмо да приметимо <sup>само</sup> следеће: кимад би морао бити приказан у неком интимном театру, а гледаоци и слушаоци би морали знати роман у прсте, и имати ~~извесне~~ <sup>извесне</sup> разрађене погледе на историске личности и на народ о којима је у комаду реч.

Мережковски је писац европског кова. Роман његов Петру Великом и о Алексвију хармоница<sup>није</sup> је, брзицао рађен, уметнички до краја срећен и развршен. Драма ~~је~~ <sup>је</sup> ~~истакла~~ <sup>истакла</sup> детаљ. Алексије стоји на једна тврдо и кобно претучена црта преко свега што се дешава и слуги. <sup>Мрачно,</sup>

Комад је, карактеристично руски, безкрајно дуг, ~~и~~ <sup>и</sup> ~~без~~ <sup>и</sup> стална присутност царевића на сцени умара, понекад и кижи. Роман Мережковскога чита се без предаха, течно из слике у слику, без паузе. Драма је то "кориговала": она је истакла да је руски живот дуг дугих и гладних пауза, и да се за време тих пустињских пауза даде видети и <sup>чује</sup> ~~и~~ <sup>и</sup> ~~мисли~~ <sup>и</sup> ~~но~~ <sup>и</sup> ~~усред~~ <sup>и</sup> ~~збијања~~ <sup>и</sup> ~~нагађања~~. Неки делови драме — подељена је у десет слика — много су развучени; јер је неодољиво било оставити све што има у роману. Други су делови ~~кратки~~ кратки; појави се нека врло занимљива личност, и одједаред нестане без трага; остала је у роману. И тако даље. Али, кад је добар руски глумац велики уметник хармоније, детаља, паузе, мере и прекомерности, драма је деловала силно на свакога ко је имао спреме да је разуме. Спремили су комад за сцену одлично чуваени руски сликар и режисер. Како није било, <sup>дух</sup> ~~све~~ <sup>све</sup> као у предатним театима Русије, имали смо и ту велику задовољство видети да Рус предвођом <sup>и</sup> у уметности не зна за валу. Кадифа је кадифа, икона је икона, даковане чизме нису од папира, стран језик говори онај ко га зна, ~~с~~ <sup>с</sup> ~~душе~~ <sup>душе</sup> се плачу, цар

Петар Велики заista је људско раџа а у мртвачком сандуку заиста лежи Алек-  
сије. Проклањени руски реализам био је на сцени повтено потпун. Ванредне де-  
корације су приказивале саблашни Петроград боље него ичијинис. До ужаса  
стварно су стојали на сцени коштац између оца и сина, вјругут и ломљави ~~сва~~  
Старог и новог судар вечног и пролазног, светог и богохулног, сва ~~она~~  
сатанска лабораторија из које Русија не излази.

Петар Велики је релативно ретко на позорници, али се осећа непрестано кроз свакокрет и сваку <sup>у</sup>реч своје околне <sup>у</sup>сваки миг и уздах својих оруђа и жртава. Он је већи и јачи од тиранина и самодршца, он је створење друге крви и душе него сви његови савременици, он је чудовиште и сфинкс. Његова виталност, његово самопоуздање, његова радост од свега што ствара, и вера да <sup>у</sup>све што ради непогрешно дају му непроменљиво. Глумац који је играо Петра умео му је у моментима дати нешто од величанства библијског створитељског: "и погледа све што је створио, и гле, све је било врло добро." Али, у Русији смо, у земљи где важи веровање да Бог и небо увек спремају пад и катастрофу <sup>там</sup> где је човек много самопоуздан. Петар Велики, тај цин, то гвође и олово, опкре се о две слабе тачке: зграда и рађа самочи себи страшне антипринципе: зграда Петроград, и рађа Алексија. Подиже град своје славе и град културе на блату и мочварним провалијама, трудом у крај изгрезаних и болешћу измодених робова. И отац је бескрвни, снабодљиви, порочни, неамбициозни Алексија, ~~зградитељ~~ царевина у којем нема кичега ~~ни~~ од Петрограда и Пољске, ~~ни~~ од немачког језика и холандског сата <sup>ни</sup> од прогресије <sup>у</sup>ни од праве конзервативности. Међутим, тај је Алексија <sup>у</sup> био <sup>у</sup> више израз принципа руског народа, него његов отац. Петар је имао једно начело, руски народ сасвим друго. А Алексије ће бити ~~жртено~~ жртено жажено начело којим је ~~био~~ народ онога доба.

[ Taj skazani rešef oca i sina, ona koji je de-  
lo, sina koji <sup>se</sup> opredeljuje, i naroda koji je kao <sup>ta</sup> pozadinom duboko simboli-  
čnog Petrograda, sa maglom cele Rusije, to, činjenica se, došlo je u drami  
do elementarnijeg izraza nego u romanu. Znači ljudi su bili pred nama! Scena  
kada se kroz <sup>prozor</sup> ~~hipotetizirane~~ prozore vidi Petrograd, a <sup>prava stvar</sup> ~~nešto~~ se zaмахuju  
pesnici i ore strasne kletve ruskih osipača iz Petrova dvora: Dobro su-  
sud! Dobro sud! ta je scena umasna. Kao pignuti mušom nezadi sako se od-  
jedare za ono što je pisao Dostojevski: "A Petrograd, gmo i truo, proza-  
diše u svoje finske mочари и видеће се на свом задиханости у пену ~~океана~~" ]

обученом колу једино Петар Велики од Фалконета / споменик /, а сви ће на-  
роди дизати барикаде испред побеснеде руске тројке, и свугде ће се место  
виша пати кра".

[Чудна је ствар са пророчствима, са старадавиним књи-  
гама, са слушама људи. Или Бог доиета дарује понекад силу која види ход  
и судбину човечанства у далеке векове, или су живот и историја људска та-  
ко с<sup>т</sup>рашни и ужасни да сваком преисказању, свакој ужасној визији доносе  
остварење. Али <sup>ћек за ње</sup> од свих пророчана ~~тако~~ потресни, <sup>он</sup> ~~мисао~~ <sup>мисао</sup> ~~никла~~ из сва-  
кидашег искуства, свакидашег живота људи. У древној инђанској књизи Мачу  
стоји: "Кроз безосиност долазе људи до у<sup>п</sup>еха, постизавају оно за чим жу-  
де, тркућују над својим непријатељима. Али се најзад осуше и иструну у  
корену своје". У гле, хиљадама година касније долази Петар, љубан ~~успешност~~  
просвећена Русије, и ~~менује~~ <sup>антихрист</sup> прву половину мудрости инђанске књиге; и до-  
лази Алексје да запечати другу половину пророчке речи, да Великом Петру  
баци у лице грозну истину руске историје: "Ти ћеш враи пролити на губи-  
лишту кра свога сина, царску кра, и та ће кра пасти на све главе до послед-  
њег цара, и наше ће се плеке у краи искоренити"...

[Ко су били ~~Петар~~ Петар и Алексје као инди-  
видуалности? Није доста рећи да је Петар носио <sup>напада</sup> ~~радиности~~ и просветне  
борбе, а Алексје реакционар, љавица, тамни тип Русије. Није доста рећи да  
у том случају ~~једне~~ <sup>двоје</sup> ~~перверсне~~ <sup>перверсне</sup> ~~испориске~~ <sup>појаве</sup>; ~~је~~ <sup>је</sup> ~~млађе~~ <sup>млађе</sup> ~~поко-~~  
~~љење~~ <sup>сметало</sup> ~~прогресивности~~ старијег! у апстрактним својим значањима, Петар  
и Алексје нису вредност и неавредност, живот и немивот, акција и стагнаци-  
ја. Него су два равноправна <sup>у</sup> ~~равносна~~ <sup>равносна</sup> ~~нако~~ сасвим супротна руска прин-  
ципа: један са кулминацијом у власти и моћи, други са победом у жртви и  
кроз насилну смрт. Петар је исто толико негативан колико позитиван, а Алек-  
сије иста толико позитиван колико негативан — са гледишта руске историске  
и религиозне мисли. Петар ради на земљи, он отворено и гордо ~~презире~~  
тера дрво русије да расте у висину, да грана и да се шири. Алексје ~~да~~  
дејствује испод земље, тихо, подумесвесно, лобрим соковима свога бића ната-  
п<sup>а</sup> и хран <sup>се јави</sup> ~~корен~~ <sup>корен</sup>. Са Петром ~~у~~ <sup>у</sup> ~~по~~ <sup>по</sup> ~~бела~~ <sup>бела</sup> ~~дама~~ <sup>дама</sup> ~~политика~~ <sup>политика</sup>, наука, план.  
Кроз Алексја ромиса нешто сметачко, мољечко, болећиво и болећиво. Петар је  
~~нешто~~ <sup>нешто</sup> ~~готово~~ <sup>готово</sup> ~~и~~ <sup>и</sup> ~~цело~~ <sup>цело</sup>, какав је такав је. Алексје ни <sup>ни</sup> ~~не~~ <sup>не</sup> ~~може~~ <sup>може</sup> ~~да~~ <sup>да</sup> ~~се~~ <sup>се</sup>  
~~формира~~ <sup>формира</sup> ~~у~~ <sup>у</sup> ~~одређено~~ <sup>одређено</sup> ~~биће~~ <sup>биће</sup>: час је такав као да је језгро у вештачком струну, и  
остала само бедна љуска; часом опет, кроз душев <sup>душев</sup> ~~муке~~ <sup>муке</sup> ~~улази~~ <sup>улази</sup> у конвулсије







